

ישיבה 1 של ועדת החנוך והתרבות
מיום 1.6.49 - ד' בסיון תש"ט

היו"ר ש. פרסיץ:
שר החנוך זלמן שזר.
חברי הועדה הנוכחים:

א. אלמליח.
א. ציזלינג.
ר. כהן.
א. מזור.
ד.צ. פנקס.
א. גורי.
י. סמילנסקי.
ד. נצר.
א. רזיאל-נאור.
א. הכרמלי.

נוכח מנהל מחלקת החנוך ד"ר בן-יהודה.

היו"ר ש. פרסיץ:

נרשום שהועדה מבקשת את יו"ר הועדה ואת בא"כח
מחלקת החנוך להיפגש עם יו"ר ועדת הכנסת ויו"ר
הכנסת, כדי להסדיר את שאלת החתימות לילדים. אחר כך יודיעו על המסקנות
לכל חברי הכנסת.

לפני שנחיל בסדר היום הקבוע ברצוני למסור לכם

על בקשתו של ראש עיריית תל-אביב, ולבקש את החלפתכם. כידוע פנתה אלינו
הסדרות המורים, ובקשה שנשמע את באי כחה לפני שמקבל החלטה בנוגע לענייני
החנוך. בהתאם להחלטתכם הזמנו אותם, אולם מפאת מחלתו של ארון לוין לא
יכלו להיענות להזמנה. כעת הם פנו שוב, ובקשו שנקבל אותם בישיבה הבאה
או באחת מהישיבות הקרובות, ואני יודעת שלא תהיה התנגדות.

קבלתי מכתב מאש עיריית תל-אביב בדבר התקציב

העצום של העירייה להחזקת בתי ספר ולחנוך בכלל. מדדקה מבקש להופיע

בפני הועדה בעניין זה. עניתי למר רוקח כי הבקשה טובה לדיון בועדה.

פנו אלינו המורים, ולא ענינו בשלילה. אינני

דואה שיכולה להיות התנגדות לשמוע את ראש העיר הגדולה ביותר בקשר לדברים

היוניים אלה.

אין אנו יכולים לקבל את כל מי שיש לו מה להגיד

א. ציזלינג:

בענייני חנוך. את המורים נקבל כמקרה יוצא מן הכלל.

וכל האחרים יכולים לפנוח אלינו בכתב, ולמסור את החומר. ראש עיריית תל-אביב יודע כיצד להציג את דרישותיו בתזכיר, וברצון עייין בתזכיר כזה. איננו יכולים להכנס אחר גאמ בויכות, הוא יוכל להופיע בויכות בכנסת. אני מציע שנחליט שכל גוף יפנה אלינו בכתב.

א. אלמליח: ברצוני להתנגד להצעתו של מר ציזלינג. ברצוני שנגדיר

מה זה גורם בחנוך; אם גורם בחנוך פירושו רק אלה המטפלגם בחנוך, כמו המחדרוח המורים, או גם אלה המטפלים בתקציב החנוך. אינני רואה שום סיבה מדוע לא נקבל את ראש עיריית תל-אביב, שיש לו בודאי להגיד דברים שעלינו לשמוע. בתזכיר הוא לא יוכל להביע הכל. אני מציע שנחליט לקבל את מר רוקה, בדיוק כשם שהחלטנו לקבל את באי כח המורים.

י. גורי: אני רוצה לנגוע בשאלה זו בשני צדדים. ראשית, יכולה

הועדה לקבוע את מי היא מוצאה לנהוץ לשמוע. לדעתי זה ענין של פרוצדורה כללית. ברגע שנקבל את החביעוף האלה, אין לי כל ספק שהבואנה הביעות נוספות. יש דרכים אחרות לגופים צבוריים להשמיע את דבריהם. הצעד השני הוא שענין החנוך בעירייה שנוי בחלוקי דעות. כידוע, אם ראש עירייה רוצה להופיע בפני גוף כועדה פרלמנטרית, הוא צריך קודם כל לומר למוסד המתאים, כלומר לעירייה, מה הוא רוצה לומר. אם הועדה השמע את העתו של ראש העיר בעניני חנוך, אינני יכול לומר שהיא השמע את דעת המוסד כולו.

א. תכרמלי: אם נקבל כיום את ראש עיריית תל-אביב, יבואו סתר ראשי

העירייה של ירושלים, טבריה, צפת ופחה-תקוה וכו' ויבקשו להופיע בפני הועדה. במקום להיות ועדת חנוך, נהפוך לועדת חקירה. בקשר למורים, הענין הוא שונה. פעם הוו המורים את ועדת החנוך של הכנסת שהיתה קיימת אז. את המורים עלינו לקבל ולשמוע ולא יותר.

איו"ר ש. פרסיץ: מדברי החברים מלא מחלבן שועדת החנוך עומדת על

דעתה שאין לשמוע חוגים אחרים חוץ מהמורים, בתור יוצא מהכלל, בוועדת הכנסת. רק בצורה כזאת אפשר לנסח חשובה לראש העיר.

אינני יודעה למה מחכוון מר רוקח, כי לא היחה לי הזדמנות לשאול אותו אם הוא מחכוון לדבר על ענין החקציב/על עצם ענין החוקה. ננסח את החשובה בצורה ברורה שהועדה אינה מזמינה שום חוגים בכדי לשמוע דברים בענין זה, חוץ מהמורים, אולם מקבל ברצחן כל חומר מכל גוף צבורי לחוד.

לפני הרצאתו של מר שזר, ברצוני למסור הודעה על קבלת חומר מן הכינוס הארצי הראשון במדינה של מוסיקאים, קבלנו את החומר רק בטופסט אחד, מכיון שלמזכירות אין אפשרות סכניה להעתיק את החומר במספר הטפסים הדרוש, בקשנו את המוסיקאים לשלוח העתקים נוספים בשביל כל החברים.

א. ציזלנג: אני מבקש שבטרם נעבור לשמוע את הרצאתו של שר החנוך נקבל חשובה בענין חוק החנוך.

ז. שזר:
שר החנוך.
לפני שאעבור לעצם הענין העומד על הפרק, אני רוצה לומר משהו בדבר חוק חנוך חינוס. אני שמח לספר לועדה שהמשרד גמר את מלאכתו. אצטע הענין הובא לועדה הממשלה. אצטע ענין חקציב החנוך יובא לישיבת הממשלה ביום ג'. כשזה יעבור את ועדת השרים, אני מקווה שהממשלה תדבר על זאת. הממשלה תעביר את הענין לכנסת והקנסת לועדה. אני מקווה שתהיה אפשרות ביום שלישי לדבר על החוק כשהוא לעצמו, ואנו נדון על פרטי הדברים.

א. ציזלנג: אפשר להעלות על הדעת שהכנסת תרשהבויכוח כללי לפני שהענין יעבור לועדה. אצטע הבקשה היא ששר החנוך יכניס את הסעיף הזה לסדר היום של השבוע הבא, ואז נוכל לדון בסעיף זה ביום שלישי או רביעי. אני מניה שבענין זה אין בינינו חלוקי דעות, אנו נמצאים בשעה בין השמשות ועלינו להזדרש.

הינ'ר ש. פרמיץ: הפצתי לשאול שאלה בקשר עם חקציב החנוך. רציחי לדעת מחי חובא הצעה חקציב החנוך לפני ועדת המשנה של ועדת הכספים שנבחרה למען עבודה זו.

א. ציזלנג: טרם קבלנו חומר מספרי מרוכז בקשר לחקציב ולשנויים

בחקציב. רצוי שנקבל מספרים של ילדים, של כחות, כמה עולה החזקה כחה וכו'.

ג. שזר:
שר החנוך.

אני חושב שדרישתו של ציזלינג מוצדקת. עלינו לקבל

חומר מספרי לפי בתי ספר, חומר על הצעת החקציב,

הערכת החפיקים, והערכת הכספים. קשה להגיד שהחומר מוכן, אבל אני מחאר

לעצמי שעד הדיון יהיה החומר בידי חברי הועדה.

היו"ר ש. פרמיק: אני חושבת שהחומר שנקבל לא יהיה מלא אם לא נוסיף את

החקציב לרשויות המקומיות. בכל הדברים האלה החקציב

של הרשויות המקומיות אינו מופיע מחוץ למשכורת.

אבקש את חשומה לב הועדה לענין שלפנינו, שהוא בבחינת

ג. שזר:
שר החנוך.

חדוש בפעולותינו¹ הוא בבחינת חידוש, משום שהדבר

שישנו בענין זה, לאוסת הדבר שרצוי, וצריך להיות הוא רחוק מרחק עצום. אנו

מוכרחים לחשוב היטב על הדרכים כיצד להקים את המפעל אשר הוטל עלינו לבנות.

עלינו לעשות בכל שטחי החנוך, ובכל שטחי החרבות בקרב המבוגרים את המקסימום.

יש לקחת בחשבון שני דברים: המדינה שלנו הוקמה במהירות כזאת, ומלאה את

שפקידיה במהירות כזאת, שהרבה דברים לא הספיקה לעשות. הועד הלאומי עשה את

שלו, וגם הממשלה המנדטורית עשתה הרבה בשטחים מרובים² אנו קבלנו בירושלה

~~את כל הכלים.~~

כל הפעולה הזאת היתה עשוייה בנוגע לפעולה החרבותית

בדור הצעיר. היתה לנו הרגשה כאילו חובחנו לבנות מחדש מהדור הצעיר. יקום

דור העתיד ויבנה את האומה. אולם העם הגדול הבא לארץ ישראל הוא דור מעבר.

מה שלא יקום, לא יקום³ לא המדינה, לא האידיאולוגיה הלאומית, לא המחשבה

הלאומית לא הכיצדו את עצמם לאחריות בפני הדור הזה, דור המעבר. במקומו יבוא

הדור החדש, יקים את המדינה, ואילו אנחנו בצעדי צב, ואילו כל מלאכת הקמה

המדינה בארץ, מלאכת העליה בארץ, היתה נעשית טפיס טפין, יכול להיות שזה

היה חשבון צודק. היה דרוש לנו דור שהיה בונה לנו את העתיד, והוא היה הרוב

בארץ, והוא היה ממחר של האומה. עכשיו, ממחר של המדינה הם העולים, והצעירים

המחרתיים.

אם הישוב הגדול הזה שיבוא לארץ ישראל ברבותיו, וחלואי ויבואו יותר, יהיה בעינינו כדור מעבר, ונאמר שאין לנו צורך לדאוג להם ולהתאזרחותם בחוץ הרוח העברית של הישוב, אנו למסדע בונים לנו מיעוט קטן, החולך ופטל בליל בחוץ החיים בעם. עלינו לשאת באחריות המדינה הזאת, בעצוב דמותה ועתידה.

הכנסנו לארץ 250 אלף יחודים. בשנה הבאה נכנים 300 אלף. כעבור שנתיים מאז הקמת הממשלה הזמנית הזאת, נעשה את המלאכה שדברנו שנעשה בארבע שנים. העליה נמצאת במצב כזה, שמי שלא יעלה עכשיו, אין לנו כל בטחון שבעבור שנתיים נוכל להעלותו. הפעולה שנעשה היא הצלת העליה, לא מפני שבגולה מעכבים בעדם כרגע, אלא מפני שאין לנו בטחון שעוד מעט לא נוכל להוציא משם את בני עמנו. מה שלא נעשה עכשיו, מי יודע אם נוכל לעשות אחר-כך.

ומשום כך עלינו לקלוט עד כמה שאפשר יותר. יש לדאוג לתיים התרבותיים של המבוגרים הללו מחוץ לכפלי בית הספר, שבתם תלוי כרגע הרבה. לא אצבר על כך, שגם בשביל חנוך עילד בבית הספר יש ערך אם הוא נמצא וחי בחוץ אהירה של תרבות, של חיים תרבותיים, של עבירה בחוץ המדינה ומסביב לה. ואם הסביבה שבה חי הילד תהיה מרוקנת מכל הדברים האלה, כל העבודה ששקיע בבית הספר תהיה בכדי. מי שמתהלך עכשיו בעקיר ובג' בליה ובפרדס-חנה, יכול לדעת מה המצב. נניח שבאחד המקומות האלה נפתח בית ספר טוב, נניח שיהיה לנו חכסף להעמיד לרשותו את כל הכלים הדרושים לו, ולא נדאג לעולים המבוגרים במקומות האלה כי נחשוב אותם לדור מעבר אשר אין צורך לטפל בו מבחינה רוחנית, יצטרך בית הספר לעמוד על נפשו בחנך מבול של ריקנות וחוסר כל. המחשבה של המדינה על האחריות שהיא נושאת לעידוד הדמות התרבותית של הצעיר המבוגר, מוכרחה איפוא לחפום אצלנו לכל הפחות את המקום שתופסת בקרבנו דאגתנו לילד, לאזרח הצעיר.

ולא רק אילו המצב היה כך. ננניח שאין לנו עליה;

נניח שלא היחה קיימת סכנה תרבותית בעליה; נניח שקעליה הבאם עלינו מחו"ל ^{יתה} אצא שונה מבחינה תרבותית מן העליה העולה אליפו כיום, אם לא נדאג להמשך חנוכו של הנוער שגמר את בית הספר, לא נמלא את חובתנו. עלינו להפוך את הישוב כולו לחטיבה תרבותית אחת, עלינו למלא תוכן עברי אנושי רב-ערך ורב שרשים

את חיי האזרח, את חיי האומה המחודשים.

אני עובר לדון על הענין הזה מבחינת הקציבית.

מה מוציאים כרגע בשטח זה? מי מטפל בזה, מי רואג לחיי חרבות במדינה החדשה, מי טיפל עד עכשיו בכל העבודה הזאת? אוסף של חברות, אגודות, מחנדים שונים עשו את אשר יכלו, בדברים צודקים, מקריים, חלקים חלקיים שאינם מצטרפים כלל למסכת אחת. אין אמצעא מחשבה אחת המאחדת את הדאגה לחיי התרבות בקרב האומה כולה, ובקרב הישוב החדש; אין כל כלי אחד שלם, הדואג למלאכה כולה. והכלי הזה מוכרחה להיות המדינה. כשם שהיא

דואגת לבריאות של כל החושבים, כשם שהיא דואגת לכל עשירותים בקרב התושבים, כך מוכרחה המדינה לדאוג לגידול הצרכים היהודיים האנושיים של כל אזרחיה במדינה. על המדינה להרים את הרמה הרוחנית והתרבותית של אזרחיה; בין החפידים ההחישבוניים, הצבאיים, וכן הלאה ישנו החפיד החשוב של מיזוג העם, מיזוג השבטים השונים לחרבות אחת. אין לי כל ספק שהמדינה הזאת חבין שעליה להקדיש את מיטב דאגתה לחרבות אזרחיה. עליה להיפנות לכך. האסון שלנו הוא בזה שאיננו יכולים להיפנות לכך. יש מלחמה, והמלחמה טרם נגמרה, וכל נסיון של הקטנת הצבא נחקל בקשיים ובסכנות עצומים. הממשלה אינה יכולה להקטין את הצבא באופן יסודי יותר בגלל הסבך הפוליטי שאנו נתונים בו, ומפני שעלינו להיזהר מפני התפרצויות השכנים וכו'. ומפני כך לא זכינו עדיין להיות לעם הנותן כספים לסיפוק הצרכים הנפוצים לו. ומשום כך יש צורך בגיוס האחרייות וההתענינות של כל אלה העומדים על משמר המלאכה התרבותית בקרבנו. אין לדחות את הדבר הזה. אחרת תהיה סכנה מרובה ^{הוא} ~~שהצבא~~ המרובה הזאת ^{עולה} להפוך להצפה מזאת, שההחישבות שלנו לא תועל להפוך אותה לברכה. במלאכה החינוך בחוץ כחלי בית הספר, יש למדינה

שותפים, והיא עושה מה שהיא עושה לא על חשבון משלם המס הכללי, כפי-אם בשוחפות עם הרשויות המקופיות. כל עירייה וכל תא מוניציפלי נושא בחלקו בעול הזה. לא החכן בארץ ישראל רשות מקומית שאין לה בית ספר, ואם היא במצב כזה שאין לה ממה לשלם, חייבת המדינה לעזור לה. הגענו לכך שהרשויות המקומיות מגיעות לחלוטם של כ-33% מחשלוטם שכר המורים. מה שאין כן בכל העבודה התרבותית הזאת שעליה אני מדבר. כאן אין כל שותף לממשלה.

וזה מתבטא בדברים המינימליים ביותר. לא החכנן קהילה בישראל בלי ביה"טסקן;
אבל אין כל הכרח שלעיריה תהיה ספרייה. יכולה להתקיים עיריה בארץ שאין בה
ספרייה. אם רוצים להקים ספרייה, צריכים למצוא חברה תרבותית שחיה מוכנה
לעשות זאת, כאילו אין זה דבר חיוני לכל תושב במדינה.

גם בשעורי ערב, שעורים להכנסת האזרח לתוך המעגל

התרבותי ולתוך המעגל הלשוני, אין שותף למדינה. אם יש חברה, המתדרות,
כל מי שירבנו לבו לעשות בתוך השדה המוזנח הזה, נעשה חלק מן המלאכה. ועבודת
רבה, והרשויות המקומיות אינן רואות צורך להיכנס לדבר זה.

לי נדמה שלא נוכל לגשת לפעולה זו שאני רוצה

להרצות עליה, אם לא נתקין חוק תקן של עיריה בארץ-ישראל, מהם מוטל על כל
רשות מקומית לעשות בשטח זה. כשם שאנו קובעים תקן של מסי עיריות וכו'.

כך עלינו להכפיס את הרשויות המקומיות לתוך הדאגה לחיים התרבותיים של
האזרח המסודר, ונטיל את הדבר על משלם המס, וניצור שותפים למדינה בדבר זה
צריך להיות חוק שלא תיתכן עיריה בלי ספרייה, כשם שלא תהכנן עיריה בלי רופא
או בלי שירותים צבוריים. לא נוכל לבוא לאוצר המדינה בדרישות בלי שנראה
על שותפים שיסאו באחריות.

אני רואה את העבודה לשמן תרבות העם כאגף גדול

מיוחד, ואני רואה נגד עיני את התפקידים הגדולים ואת הדרך כיצד לחקים
את האגף הזה. הוא מוכרח להיות בנוי מדורות מדורות, לפי התפקידים הגדולים
המהווים שדה פעולה/מצא, על כל הנושאים שלו, ואנשים/מצא מיוחדים שיוכלו לספק
את הצרכים הללו.

אדבר גם על הצד הכספי של הדבר הזה, אשר תלוי

בשותפים. לפנינו תפקידים הדורשים איחוד של אנשים, אנשי מקצוע אחראיים,
ואיחוד של מחשבה והתרכזות בשדה פעולה רחב. העבודה הגדולה ביותר מבחינת
הכמות היא העבודה בקרב העולים, צירוף העולים אל המעגל הרוחני של הישוב
בארץ. כל העניין הזה של קליטה רוחנית עשוי רק בכדי להפוך את העולים קודם-
כל לחלק אורגני של הישוב. כולנו יודעים את חשיבות הדבר, וכולנו יודעים
את הכאב של המצב שישנו. אנו שמחים שזכינו לכאב זה, אולם מכיון שזכינו
לכאב זה, עלינו לדעת שאנו מצוים לזכות לריפוי הכאב, כי אחרת אין אנו

ראויים לכאב עצמו ולברכה המרובה שיש בו. ולמלאכה הזאת יש צורך במאמץ
כביר בחוץ הישוב. לא נוכל למלא את החפקיד הזה, אם לא תקום לנו תנועה
גדולה בקרב הישוב לעשות את המלאכה. על ידי אנשים בשכר בלבד, ועל ידי מורים
מומחים במלאכתם לא תיעשה המלאכה. המלאכה הזאת, העומדת בפנינו בפעם
הראשונה בצורה כזאת של עקירת בורות צריכה להיעשות על ידי העם כולו.
עלינו לדאוג שלא יהיה בינינו אדם שאיננו יודע לקרוא עברית או לחתום את
שמו. כל אחד מאתנו מודע מה נעשה בארץ ישראל כיום. עד כה היו בארץ רק מספר
מצומצם מאד של אנשים שלא ידעו לקרוא עברית. היום, יכולות להיות שכונות
שלמות, שכונות סימפטיות עם ישוב שלא סבל הרבה במחנות ואינו מזועזע כל כך.
עם ישוב בעל רמה תרבותית, שאינם יודעים מלה עברית. ^{אצלם} יוכלו לדבר
אחד, אך ללא כל מגע וללא כל קשר לאלף-בית. נזדמנתי למקום אחד שמצאתי בו
נוער בגיל 15-16. היו שם 300 בחורות, כולן מטוניס. בין 300 הבחורות האלה
לא נמצאו 5 שידעו לקרוא פרק בעברית. הן ידעו שפה אחרת; דברו בצרפתית
ובערבית. אינני רוצה לתרבות שיחה על תיאור הדברים. המצב התרבותי בין
אנשים אשר ניצלו מתוך המחנות שהיו בהם צ'ן רב, אשר לא היה להם בית ומקום
לנוח זה עשר שנים, אינו יכול להיות גבוה. אולם אספר לכם על עליה שלא סבלה
כל כך, על עליה משבדיה, בלי מחלות, בלי רעב ובלי הסבל הרב של המחנות.
גם הם אינם יודעים קרוא עברית.

בחוף הערב-רב הזה אפשר לעשות גדולות. בקרב
הנוער הארץ-ישראלי אפשר לגייס רבים מוכשרים וטובים לעבודה חנוכית זו.
יש רק לתח להם את ההדרכה הדרושה, בכדי שתהיה להם הגישה ~~אמצעות~~ הנכונה
לעולים. כל צעיר עברי הגומר בית ספר, גימנסיה וסמינר למורים איזה שהוא,
אצא יצא לעשות משתו בשטח זה, יתגייס לעבודה תרבותית בקרב המחנות. נקים
מדריכים לעבודה זאת. נקים בתי תרבות בחוף השכונות הללו, תדרי תורה לאנשים
אלה יש ללמד את האנשים, ויימצא בקרב הנוער מי שיעשה זאת. הטענה לכסף
אינה קיימת כאן. כאן דרושה עבודה רבה בראש וראשונה.

אילו תארתי לעצמי שכל אזרח בישראל, בעל רמה

תרבותית, יקח על עצמו את הדאגה לשני עולים בשנה, נפתרת הפרובלימה. יאמץ לו

כל אדם מִיִּשְׂרָאֵל שְׁנֵי עוֹלָיִם מִבְּחִינָה רוּחָנִית, וִידַע שְׁלֹא גָמַר אֶת מְלֹאכְתּוֹ בְּמִשְׁךְ
הַשָּׁנָה אִם לֹא דָאָג לְהַכְנִיסָם לְחוּךְ הַמַּעֲגָל הַרוּחָנִי וְהַתְּרֻבּוֹתִי בְּקֶרֶב הָאוֹמָה. אִילוּ הָיָה
כָּל אֶחָד מֵאַחֲנוּ עוֹשֶׂה זֹאת, הָיִינוּ עוֹשִׂים הַרְבֵּה בְּזִירָה הַרְחֵבָה שֶׁל הַתְּרֻבּוֹת הָעִבְרִית.
אִי־אֶפְשֶׁר לְהַקִּים אֶת הַמְּלֹאכָה הַזֹּאת בְּלִי כֶסֶף. אוֹלָם עַל
הוֹעֵדָה הַזֹּאת לְהַגִּיד לִישׁוּב מַה הַמְּלֹאכָה הַעוֹמֶדֶת לִפְנֵינוּ. יֵשׁ לְהַסְתַּגֵּל לְלִשׁוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל
הָעוֹלָיִם, וְלֹא לְבּוֹא אֲלֵיהֶם בְּדַרְיָשׁוֹת מְרֻבּוֹת. יֵשׁ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְּלֹאכָה לְפִי הָעוֹלָה.
לְשֵׁם כֵּךְ נְחוּצִים כְּלִיִּם. נְחוּצִים חֲדָרֵי תְּרֻבּוֹת בְּחוּךְ הַמַּחֲנֶה וּבְחוּךְ הַשְּׂכוּנוֹת; נְחוּץ
עֵתוֹן מְנוֹקֵד עֲבוּר הָעוֹלָה, מְחֻרָגֵם לְכָל הַשְּׁפוֹת הַמַּתְהַלְכוֹת בְּקֶרֶב הָעוֹלָיִם. אֲנִי
מְצִיעַ שֶׁהַמְּדִינָה תַעֲשֶׂה זֹאת, וְחָתַן אוֹתוֹ בְּקֶרֶב הָעוֹלָה. בְּסוֹף הָעֵתוֹן יִהְיֶה עֲמוּד
אֲשֶׁר בּוֹ תִּהְיֶינָה כָּל הַמְּלִיִּם הַקְּשׁוֹת וְחֻרְגוֹמָן לְכָל הַשְּׁפוֹת. אִם זֹאת אֶפְשֶׁר לַעֲשׂוֹת מִיָּד.
פְּעוֹלָה לְמַעַן אֵשׁ שִׁיפּוֹר הַלְּשׁוֹן יֵשׁ לַעֲשׂוֹת גַּם בְּחוּךְ
הִישׁוּב הַקִּיִּים. יֵשׁ לְסַגֵּל אֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַשְּׁפָה לְמַצַּב הַחֹדֶשׁ וְלַעוֹלָה. הָעוֹלָיִם מִתְהַלְכִים
כְּאִן כְּמוֹ בַעִיר זֹהָה. עֲלִינוּ לְדַאֲוֵג שֶׁהָאָרֶץ תִּלְבַּשׁ מַחְלָצוֹת כְּאֵלֶּה שִׁיחַאֲפָמוֹ לְעוֹלָיִם.
יֵשׁ לְחַקֵּן אֶת הַשְּׁלֹטִים בְּרַחוּבּוֹת, לְכַתּוּב אוֹתָם בְּצוּרָה בְּרוּרָה וּבְאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת
וּמְנוֹקְדוֹת. יֵשׁ לְדַאֲוֵג לְכַךְ שִׁיּוּכַל לְקַרֹּא אֶת הַשְּׁלֹטִים וְהַמּוֹדְעוֹת. צְרִיכָה לִהְיוֹת
צַעֲזוּרָה אֲשֶׁר תִּבְקֹר אֶת הָעִבְרִית־לֹא־עִבְרִית שֶׁל הַשְּׁלֹטִים וְהַמּוֹדְעוֹת, וְשֶׁל הַתְּרַגּוּמִים
בְּסַרְטִים. הַקּוֹלְנוּעַ הוּא כְּלִי עֲצוּם שֶׁל חֲנוּךְ; רַבּוּת שֶׁל נוֹעַר וְעוֹלָיִם מַחֲתַנְכִים שֵׁם.
אֲנוּ נִגְרוּם עוֹלֵל לִישׁוּב אִם לֹא נִדְאָג לְבִקּוּרַת הַלְּשׁוֹן וְהַסְגָּנוֹן בְּתַרְגּוּמִים הַמוֹסְפִיעִים
בְּסַרְטִים.

אִינְנִי רוֹאֶה מְדוּעַ אִי־אֶפְשֶׁר לְדַאֲוֵג שְׂדוּקָא כְּלִי זֶה
הָעֵלּוּל לִהְיוֹת כְּלִי מְחֻנֵךְ עֲצוּם יִפְסִיק לִהְיוֹת מְכַשִּׁיר לְהַגְבִּירָה הַבּוּרוֹת בִּיִּשְׂרָאֵל.
כָּל הַדְּבָרִים אֵאלֶּה צְרִיכָם לְעֲבוּר בְּקוּרָת, וִישׁ לְאֲסוֹר עִבְרִית מְשׁוּבֶשֶׁת בְּצַבּוּר.
הָעוֹלָיִם הַבָּאִים מֵהַגּוֹלָה מְבִיאִים אֶתְּם אוֹצְרוֹת עֲנֻקִיִּים.
עֲלִינוּ לְדַאֲוֵג שְׂאוֹצְרוֹת אֵלֶּה לֹא יִלְכוּ לְאִיבּוּד; עֲלִינוּ לְדַאֲוֵג שֶׁהֵם יִכְנַסוּ לְחוּךְ
הַתְּרֻבּוֹת הָעִבְרִית. יֵשׁ לָהֶם זְכוּרֹנוֹת, רְשָׁמִים, פּוֹלְקִלוֹר, יִדִיעַת חַיִּים, הַבְּנָה עֲמוּקָה
שֶׁל הַחַיִּים, וְאִם רַק נִחַן לָהֶם לְהַעֲלִיף אֶת הַרְשָׁמִים וְהַזְכוּרֹנוֹת, יִהְיוּ לְנוֹ עֲרָכִים
עֲצוּמִים שֶׁל אִישִׁים וְדַמוּיּוֹת, גְּבוּהָה, סִבֵּל, מֵרֵד וְהִינְצִלוּף מִן הַשׁוֹאֵה.
בְּתַכְנִיַת הַמַּמְשֶׁלֶת דְּבַרְנוּ עַל מִיזוּג שְׁבִטִים, וְרִאִינוּ
אִם זֶה כַּחֲפִקִיד רֵאשׁוֹן בְּמַעֲלָה. עוֹד לֹא הִיָּת כְּדַבֵּר הַזֶּה, עוֹד לֹא קָרָה שִׁיְהִיו

שבטים שבטים נפרדים לגמרי זה מזה, בלי כל קשר ביניהם; ראיחי שלטים של זלצ
בעלי מלאכה בשפוח זרות, וכששאלתי אותם מדוע הם אינם כותבים את השלטים
בעבריה, ענו לי שהאנשים לא ידעו לקרוא אותם.

אני בטוח שבסכום הכסף אשר לרשותנו, אם כי הוא לא

מספיק, אשר לעשות הרבה יותר ממה שעשו עד כה. המקור היחידי עדעכשיו היתה
הסוכנות היהודית. אין לי בטחון שהכסף הזה יהיה לנו, אם לא יהיה איזה
לחץ, אם בשעת הדיון על החקציב בפרלמנט לא נדרוש את המקסימום. על הסוכנות
היהודית להמשיך בעבודתה בשטח הקלפטה, אבל אין זה פוטר את המדינה מעבודה
ומדאגה לעולה. כשם שהיא דואגת לשיכון העולה, כן עליה לדאוג להצלחת
הרוחניה של העולה.

אני עובר לישוב עצמו. יש לטפח את הלשון העברית
בקרב הצבור. צריכה להיות פעולה נרחבת לשיפור הלשון העברית. לא רק העולה לא
יודע את השפה, גם הישוב הגדול אשר קדם לעליה האחרונה הזאת רחוק מלדעת
עברית, ידיעה טובה של עברית. יש להכניס את הצעיר, כשהוא גומר את בית-
הספר, לתוך החיים הממשיים של ארץ-ישראל, ולתוך העולם העברי כראוי. יש
חיים חדשים בארץ, ועלינו לסגל את השפה העברית לחיים אלה החולכים ומתפתחים.
יש כלכלה ויש מדינה, ויש סדרי מדינה. זה ענין של ועדת לשון. צריכה להיות
ועדת לשון אשר תטפל בזאת ותרחיב את השפה ותחיים אותה לתנאים החדשים.
קורסים המתנהלים לשיפור הלשון העברית הצליחו
רק בערים מועטות. יש חבר מורים טוב, ועלינו לדאוג שהם יעשו את המקסימום
לשם שיפור הלשון והמבטא. יש לדאוג ללשון, לשיפור הלשון, עלינו לאפשר ללשון
להיהפך לשפה מתמזגת כליל עם החיים המחודשים בארץ-ישראל.

יש לדאוג להשכלה שיטתית למבוגרים. אנו יודעים

את בתי הספר שלנו. אני יודע לדבר גדולות וטובות עליהם. אולם בתי הספר
מציידים את הילד בכלים בכדי שהוא יוכל לגשת ללמוד, ובחאוה ללימוד.
יותר מזה אין בית הספר יכול לחת. אחר-כך, ישנו המקצוע וישנו לימוד המקצוע.
מי שהולך לאוניברסיטה, ממשיך ללמוד. אולם הרוב הגדול הולך לחיים ולעבודה.
עלינו לחת לו אפשרות להשתמש בסגולות אשר הקנה לו בית הספר. לא נוכל
לעשות לימוד חובה לכל ימי החיים. אולם המדינה חייבה לחת אפשרות למי שרוצה

ללמוד, להמשיך בלמודיו גם כשתוא יוצא לחיים הכלכליים. כשאני אומר "ללמוד" אני מתכוון ללמוד בשיטחיות. אינני מתכוון להצאא פה ושם, אם כי גם לזה יש ערך מסויים. אני מתכוון ללמוד שיטחי/ ^{במוסד} אשר לא ידרוש תעודות מיוחדות מהלומדים, ואשר לא יתן תעודות, ולא ישמש קרדום לחפור בו. ילמד כל אחד מן העם, כשם שאנו לומדים כל ימי חיינו. איננו נבחרים וטובים מכל אחינו ואחיותינו. כל יהודי מסוגל ללמוד ועלינו להת לו את הכלים הדרושים.

אני יודע שהמלאכה הזאת החלה להיעשות. ישנו מדרג להשכלה לעם מטעם האוניברסיטה העושה פעולה לא רעה. אולם על המדינה לדאוג לכך שעבודה זו תיעשה בעיר ובכפר ובכל פיקוח הארץ. כל אדם מישראל צריך לקבוע לו עתים לתורה.

עבודה זאת צריכה להיקשות על ידי אנשים בעלי יכולת פדגוגית. עד כמה שאני מכיר את הסמינרים למורים שלנו, אינני סבור שהם יכולים להוציא מדריכים כאלה. יש להקים סמינר מיוחד למדריכים חרבות. החומר האנושי הדרוש למצא בארץ. עלינו רק ליצור ממנו את הטיפוס של המדריך הרוחני אשר ידע להשתמש בסגולות הנפשיות שניתנו לו.

עלאני עובר למדור הספרות העברית, וספרות בדרך כלל. אם למישהו/ ^{צריך היה לקום} קם גואל במדינה, צטיכה היחה זו להיות הספרות העברית. אם מישהו היה רשאי שיקום לו גואל על ידי הקמת המדינה, היחה זו הספרות העברית. אם מישהו רשאי להגיד שעדיין לא קם לצ גואל אחרי שנה להקמת המדינה, הרי זו הספרות העברית. אני אומר את זאת בכאב רב. הספרות גידלה וטפחה את הלוחם, והספסר העברי עדיין בכל רע. יש לפנינו ארבעה חפקידים גדולים המצטרפים יחד למדור ^האחד של דאגם לספרות.

ראשית ^א עלינו לדאוג להנחלת הספרות העברית לעם. ספרות עברית, זה מושג עצום ורב דורות. כולנו, גם מלומדים בקרבנו, ובודאי שגם הצבור חרוב, איננו יודעים את הספרות העברית ואיננו יכולים לדעת אותה. היא אונה כתובה חמיד בלשון הדור, לא חמיד יש לה מבוא המאפשר לדור להיכנס דרכו. להקנות ספרות שהיא ספרות של דורות מרובים לדור, זו עבודה גדולה. לא ייחכן שספרותנו תהיה רק הספרות האחרונה של דורנו זה, של הסופר החי אתנו כיום. הרמן הסה כתב פעם שאח הספצות הגרמנית אפשר

להעמיד על 500 ספר. לדעתו נחוץ לקחת 500 ספרים נבחרים, מפל הדורות בכדי לדעת את הספרות. הוא התחיל להכין קטלוג של 500 הספרים שעליהם העמיד את הספרות העולמית. די לי לראות איזה ספר בחר מן הספרות העברית, בכדי לדעת שאקטואל לא נכנסנו לספרות העולם כשם שהיינו צריכים להיכנס. אולם הרעיון הוא רעיון נכון. נסיחתי פעם להזמין הצעה כזו אצל אחד מטובי סופרינו בארץ, והוא נתן לי רשימה של 300 ספר בעברית אשר עליהם העמיד את הספרות העברית, מכל הדורות. אינני יודע אם תקבלו את הרשימה, אולם לדעתי מחובתנו לקבל את הרעיון, ולהכין רשימה של מספר ספרים אשר על כל יהודי הרוצה לדעת ולהכיר את הספרות העברית לקרוא. יש להדפיס את הספרים בהוצאות פאות, מנוקדות, עם מבוא, אנשים שונים מנסים לעשות את הדבר, אולם אני מציע שהמדינה תעשה זאת באופן שיטחי ומרוכז. מעטים מכירים למשל את המשורר ישראל נג' ארה. אני בטוח שאילו היינו משתדלים להקנות את שירתו לעם, היו רבים נהנים ממנה. וכן המצב ביחס למשוררים וסופרים אחרים שאין העם מכיר אותם. עלינו לדאוג להנחלת מבחר הספרות העברית מכל השורות לעם בכל שכבותיו.

עלינו לדאוג לכך שהעם יקרא את מבחר היצירה של ספרות העולם. לשם כך יש לתרגם את מבחר הספרים מספרות העולם לעברית. אם אפשר להעמיד את ספרות ישראל על 300 ספר, אפשר לעשות זאת גם לגבי ספרות העולם. יש רבבחה ספרים, אולם אף אדם אינו יכול להספיק בחייו לקרוא את כולם. אינני רוצה לקבוע מספרות. אולם צריכה להיות רשימה אשר איש העם ידע שאם קרא אותה, קרא את חמצית ספרות העולם, שאם הכניס את הספרים האלה אל ביתו, יש לו בחוץ ביתו את חמצית ספרות העולם. ספרות העולם, פירושו ספרות יון, רומא, ימי הביניים, המזרח והמערב, הספרות של הזמן האחרון, כל מה שעבר באירופה בזמן האחרון, וכל החיים שדורנו חי, והקשיים שאוא מחלבט בהם. יש לקרוא את משנת הראשונים, כשם שקוצאים משנת-אחרונים. משנת-ראשונים כוללת הזמן העתיק, יון, רומי וימי הביניים. משנת-אחרונים כוללת את כל מה שהיה מהמחפכה הצרפתית עד ימינו, כל חשירה וכל הספרות וכל המחשבה של המאה ה-19 - אוצר עצום.

אני בא לדבר המכובד ביותר, הקשה ביותר והמורכב

ביותר, בענין הספרות, הדאגה לסופר העברי החי. דברנו על הנחלת הספרות העברית, ועל הנחלת ספרות העולם לעם. אולם יש גם דור יוצר, והדור היוצר ראוי לחשוב שבשבילו קמה המדינה. ~~אנחנו מלאים~~ אין הסופר העברי מוכרח להיות סופר עניי, ואין הספרות העברית מוכרחה להיות ספרות הגדלה רק מחוך סבל. אני רוצה להציע שלבים מספר לפתרון השאלה. בשנת הקמת המדינה, נסגרו מוסדות ספרותיים אחד אחרי השני. מוסדות ספרותיים אלה היו צריכים לאחר הקמת המדינה להתרחב ולשגשג, והנה נסגרו והפסיקו לצאת לאור פה ושם ירחונים ומוסדות אחרים. בשנת תש"ז הוצאו כאלף ספרים לשנה, ולא היו פשיטות רגל להוצאות ספרים. השנה הוצאו 300 ספר. עובדה היא שהכמות של הספר העברי ירדה. אילו נמכרו יותר ספרים, יכול היה הסופר להתפרנס מכתיבה בלבד. אפילו אם הבטיח לכתוב ספר אחד לשנה, היחה מובטחת לו יכולת קיום במשך השנה. אולם אם הספר לא נמכר בכמויות גדולות, אין לסופר העברי ממה להתפרנס. סופר יכול היה להתפרנס ממכירת 6000 ספר לשנה. אולם אז המחיר היה זול.

הגענו לידי כך שאין סופר עברי יכול להתפרנס מספרותו

אם הוא אינו עוסק במקצוע צדדי נוסף לכתיבה. סופר מוכרח להמסר לעבודתו, וצריכה להינחן לו האפשרות לכך. על המדינה לדאוג לקיומו של הסופר, על ידי כך שהיא תחייב ~~לממשלה~~ לקנות מספר אכסמפלרים שהיא הוכל למכור אותם לבחי הספר, לספריות, למחנות ועוד.

אולם לא די בכך. יש צורך לדאוג לעצם הפצה הספרים.

אילו הגענו לידי כך שאין קהילה בישראל שאין בה ספריה עברית, אין שכונה או רובע יהודי בלי ספריה, כמו שאין קהילה בלי בית-ספר, היה הספר העברי נפוץ יותר. ולא רק לספריות עלינו לדאוג, כי אם גם לספרנים טובים, אשר הם ~~אחראים~~ המתווכים בין הסופרים והקוראים, אשר הם מדריכים את הקוראים ומיעצים להם מה לקרוא.

יש לדאוג גם לסופר המחיל, הצריך עדיין להיאבק

על קיומו.

הייתי רוצה להציע הצעה, אשר לדעתי לא תכביד על

הקציב המדינה. כשם שישנם מחברים בכנסת, הייתי מציע מספר מסויים של סופרים

בחירים, נניח חמשה. בחירים אלה אינם זקוקים למנדטים, הם יוצרי הרוח של האומה. עלינו לבחור אותם מחדרי חורה שונים, אמנים וסופרים, משוררים ויוצרים בערכים הדתיים של העם. נקבע להם משכורת של חברי כנסת, אשר אף אותה יקבלו לתקופת זמן שיוחלט עליה. ידע כל סופר וכל יוצר, באיזה שטח שהוא, שיש לו למה לשאוף, שאם יגיע למשהו חתמוך בו המדינה ותאפשר לו חיים נוחים ומרווחים למען יוכל להמסר ליצירתו לא נחייב אותו ליצור ולכתוב במשך התקופה שיקבל את המשכורת. בזאת נסמוך עליו, על סמך עבודתו בעבר. אנשים אשר יקבלו את הפרס, יעזרו לנו לבחור באלה אשר יקבלו אותו בפעם הבאה.

המדינה צריכה לדאוג לדימוגרפיה של אנשי הרוח שלה. היכן גרים אנשי הרוח שלנו? מטבעו של איש הרוח, של היוצר האמתי, שהישוב סביבו מחבשם ממנו. הוא מעשיר את הישוב שהוא נמצא בו. ואם אנשי הרוח, סופרים ואמנים מתכנסים כולם למקום אחד, אין מזה ברכה לאומה. העם אינו זקוק לקריית ספר. אולם אם נבנה בכל כפר, בכל מקום ישוב בית לסופר ולאמן, יביא הסופר או האמן הגר בבית זה ברכה לישוב סביבו, ויהיה למרכז חרבותי של המקום. יש לדאוג לשיכון של אנשי הרוח שלנו, לדימוגרפיה אחרת. אינני רואה בזה קושי רב, יש לנו פרובלימה של שיכון. בכל שכונה שאנו בונים, נדאג גם לשיכון של סופר או אמן בישראל. הביח אשאל ישצר בית לאמן, ורק אמנים יגורו בו. אי-אפשר לעשות זאת בלי הסכמת המקום, אולם מתוך החתשבות עם גורם זה, ועם עוד גורמים מספר, אפשר לעשות זאת.

כל זה נקרא "מדור לספרות", הדאגה לסופר, להפצת ספריו, לעידודו ולשיכוננו בקרב העם. עלינו לעמוד על שלנו, ולדרוש את המקסימום בוועדה התקציב. אם נקדיש רצון ועבודה, יימצא גם הכסף. בעבודה מסככת ומאומצת נוכל לעשות את כל העבודה הזאת.

האוצר מהמשרדים את הצעותיהם. אחר-כך זה בא לממשלה, ואחר כך מחחיל הויכוח בכנסת. עד כמה שידוע לי מחוך הנסיון שישלי, דבר אשר עובר את השלבים הראשונים ומופיע בכנסת, קשה להכניס בו שינויים, כי כל שינוי יגע בחקציב הכללי. אם לא יחולו שינויים עד שהענין יופיע מעל במת הכנסת, יהיה מצב חקציב החנוך בכל רע. בזמן ששר החנוך הירצה את הרצאתו, נסיתי להשוות את הפרופורציה שבחלקים השונים של החקציב (יולי-דצמבר 1948; ינואר-מרץ 1949; אפריל-יוני 1949, הנכלל בחוך החקציב השנתי כולו: אפריל-אפריל 1949-1950). הפרופורציה בכל החקציבים הללו היא לרעת שני הדברים הללו. יש לעשות למען הגדלת החקציב לחרבות ולחנוך לפני ששר האוצר יופיע עם החקציב השנתי לפני הכנסת. מוכרחות לבוא הצעות מעשיות. אני מציע ~~לממשלה~~ ~~לועדה~~ המשנה שתיבחר ושתפקידה יהיה לעבור על החקציב לחנוך ולחרבות, תעשה נסיונות להשפיע על שר האוצר, ולהביא שינויים בחקציב.

הינ'ר ש. פרסיץ: ועדת הכספים בחרה ועדת משנה לטפל בשירותים של חנוך, חרבות, בריאות, ועבודה סוציאלית. עלינו לדרוש שייפתח לבאי-כח הועדה להשמיע שם את דרישותינו. זה הדבר ~~האז~~ המעשי הראשון. עלינו גם לדרוש אפשרות להופיע בפני ועדת הכספים, ולהגן על הדברים האלה.

א. ציזלינג: אני מציע לבחור בשחט ועדת משנה, אחת לחרבות ואחת לחנוך, לשם החשח העבודה.

הוחלט לבחור בשתי ועדות משנה.

- לועדת המשנה לעניני חנוך נבחרו: ש. פרסיץ. (יו'ר)
- ד.צ. פנקס.
- א. ציזלינג.
- י. גורי.
- לועדת המשנה לעניני חרבות נבחרו: ש. פרסיץ. (יו'ר)
- א. אלמליח
- י. סמלנסקי.
- פ. אילנית.

הוחלט לקיים את ישיבת הועדה הבאה ביום ד' בשעה 08.00
 ישיבת ועדת המשנה לעניני חנוך ביום ג' בשעה 08.00
 ישיבת ועדת המשנה לעניני חרבות ביום ב' בשעה 10.00.
 הישיבה ננעלה בשעה 13.30.